

A STUDY ON ONLINE SOCIAL NETWORK GAMES PLAYERS' CYBERBULLYING SENSIBILITY AND AIMS OF FACEBOOK USAGE

(ÇEVİRİMİÇİ SOSYAL AĞ OYUNU OYNAYAN BİREYLERİN SİBER ZORBALIĞA DUYARLILIK DÜZEYLERİ İLE FACEBOOK KULLANIM AMAÇLARI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA)

Ezgi DOĞAN¹
Cansu ÇAKA²
Yusuf Levent ŞAHİN³

ABSTRACT

In this study the relationship between cyberbullying sensibility and aims of Facebook usage among online social network game players was examined. The study was conducted in the spring semester of 2014-2015 academic year, with 1590 participants aged 10 to 55 playing online social network games via a Facebook application. The Aims of Using Facebook Scale(AUFS) and the Cyberbullying Sensibility Scale (CSS) were used for data collection. To designate relationship between aims of Facebook usage and cyberbullying sensibility, singular and relational scanning models were used in the study. The data were analyzed via the descriptive statistics and one way ANOVA. The results showed that the participants prefer using Facebook in the order of daily usage, social relationships and educational usage. The results also showed that online social network games players' cyberbullying sensibility is low. Finally, as a result of the study the aim of Facebook usage was effected by the cyberbullying sensibility level.

Keywords: Online social network, cyberbullying, facebook, cyberbullying sensibility

ÖZET

Bu araştırmada çevrimiçi sosyal ağ oyunu oynayan bireylerin Facebook kullanım amaçları ile siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma 2014-2015 bahar yarıyılında Facebook uygulaması üzerinden çevrimiçi oyun oynayan, yaşları 10 ile 55 arasında değişen 1590 katılımcı ile yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak Facebook Kullanım Amacı Ölçeği ile Siber Zorbaliğa İlişkin Duyarlılık Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada bireylerin Facebook kullanım amaçları ile siber zorbalığa duyarlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla tekil ve ilişkisel tarama modelleri kullanılmıştır. Veriler betimsel istatistikler ve tek faktörlü ANOVA ile analiz edilmiştir. Çalışma sonuçları, katılımcıların Facebook'u sırasıyla günlük ihtiyaçlara yönelik, sosyal ilişkiler kurma ve çalışma amaçlı kullanmayı tercih ettiklerini göstermektedir. Ayrıca çevrimiçi sosyal ağ oyunu oynayan bireylerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıkları düşüktür. Son olarak araştırma sonuçlarına göre siber zorbalığa duyarlılık düzeyi genel olarak Facebook kullanım amacını etkilememektedir.

Anahtar Sözcükler: Çevrimiçi sosyal ağ, siber zorbalık, facebook, siber zorbalığa duyarlılık

¹ Arş Gör., Anadolu University, Faculty of Education, ezgldb@anadolu.edu.tr

² Arş. Gör., Anadolu University, Faculty of Education, cansucaka@anadolu.edu.tr

³ Yrd. Doç. Dr., Anadolu University, Faculty of Education, ylsahin@anadolu.edu.tr

SUMMARY

Introduction

Associated with the advances in Web 2.0 technology, social network sites became increasingly popular. Social networking sites, defined as "Internet groups that individuals use to to exchange their ideas and to communicate" by Mahajan (2009), are web-based systems, which enable individuals to create a profile in a system where other people could access a portion or the whole of, to view or follow the profiles of people that they interact with and the connections created by themselves or other profiles that use the system (Boyd and Ellison, 2007). These sites attract an increasing number of individuals everyday with the opportunities they provide (Karal and Kokoç, 2010).

Facebook is arguably the most popular social networking site globally. Developed by then Harvard University student Mark Zuckerberg in 2004 only to provide services to the students in that university, Facebook could be used by anyone now and today it is accessed by over one billion users worldwide (Facebook, 2013). It is reported that 94% of online population in Turkey have Facebook accounts (Campaign Türkiye, 2014). Variety of services such as online messaging, using Facebook accounts to login to other web sites, to easily share content, provided by Facebook (Boyd and Ellison, 2007), and the ability to play games and use entertainment services within the medium (Filiz et al., 2014), differentiated Facebook from other social networks.

Basic characteristics of social networks are to provide cooperation, active participation, sending and receiving feedback, personalization choices in a comfortable environment within a two-way communication process and in an interactive medium (McLoughlin and Lee, 2007). Despite the opportunities that the above mentioned environment provides, factors such as social networks turning into knowledge junkyards, abuse of information by malevolent individuals, violation of privacy principles, confusion about freedom of expression and hate speech, addiction and cyberbullying could be considered as cons of online social networks.

Cyberbullying, cited as techno-bullying, electronic bullying, and online bullying in the literature (Akbulut, Şahin and Erişti, 2010), is defined as giving harm to people with respect to technical and social relations using information and communication technologies (Arıcak, 2011). Another definition stated that all aggressive behavior towards an individual, who is not capable of self-defense, directed towards that individual knowingly and willfully and continuously within a time period are considered as cyberbullying (Smith et al, 2008). Cyber bullying includes sending continuous, intentional and aggressive messages that contain anger and abuse, hurting someone using a fake profile, and discriminating an individual within a group (Willard, 2005). Sensibility, which is defined as the ability to evade and abstain from such situations (Tanrıku, Kınay and Arıcak, 2015), could be a defense mechanism that should be developed against cyberbullying as well. Cyberbullying sensibility is defined as the acts of evasion of individuals who perform cyberbullying behavior and abstaining from behavior that could victimize

the individual, being aware of bullying behavior and acting accordingly, and being prepared for such behavior while using cyber tools such as the Internet, computers and cellular phones (Arıcak, 2011). Especially in today's world where the youth extensively use information and communication technologies, it is necessary to raise the level of sensibility for cyber bullying and the social and personal awareness on the subject matter (Gezgin and Çuhadar, 2012).

Literature review would demonstrate that there are only a few studies conducted on cyber bullying sensibility. One of these studies was conducted by Tanrikulu, Kınay and Arıcak (2013) to develop a scale to measure cyberbullying. In a study conducted by Uysal et al. (2014) to investigate cyberbullying sensibilities of pre-service teachers based on their gender and departments, it was determined that cyberbullying sensibilities of the participants were high. In another study by Aktürk (2015), cyberbullying sensibility levels and perceived social support levels of high school students were examined and it was reported that both cyberbullying sensibility and perceived social support levels of the students were high.

Due to the facts that there are limited number of studies on cyberbullying sensibility and all existing studies only investigated the cyberbullying sensibility levels of participants, it was considered that a study that would research the correlation between cyberbullying sensibility and various variables would contribute to the literature. Furthermore, when it is considered that cyberbullying occurs primarily via instant messaging on web pages, online social networking sites, Internet and mobile tools, the significance of scrutinizing the correlation between the intended use of social networking sites and cyberbullying sensibility levels becomes obvious.

Method

In the present study, single and relational screening models were used to identify the correlation between individuals' intended use of Facebook and their cyberbullying sensibility levels. The purpose of single screening model was to determine the type and level of the variables individually, whereas relational screening model was aimed to determine whether there was an increasing or decreasing relationship between two or more variables and if there was a change, to identify the degree of this said change (Karasar, 2012).

The universe of the study includes individuals who play online social network games in Turkey. The study sample was determined using convenience sampling. Convenience sampling consists of selection of convenient and volunteering participants and not sufficient to represent the whole universe but would provide usable information for possibilities (Creswell, 2011; Fraenkel, Wallen and Hyun, 2012). Sampling used in the study included 1590 users between the ages of 10 and 55, who play online games using Facebook application.

"Facebook Intention of Use Scale" developed by Mazman (2009) was used to determine the intention of use of Facebook by the participants, and "Cyberbullying Sensibility Scale" developed by Tanrikulu, Kınay and Arıcak

(2013) was used to identify the cyberbullying sensibilities of the participants. The related data collection tools were implemented online.

Demographic characteristics of participants were determined using collected data and percentages and frequencies of related data were calculated. Kurtosis and skewness values were calculated to determine whether the data were distributed normally, and since skewness – kurtosis values were between -1 and +1 (Huck, 2012), it was determined that Facebook Intention of Use Scale and Cyberbullying Sensibility Scale scores demonstrated a normal distribution. Single factor ANOVA was conducted to determine whether Facebook intention of use and cyberbullying sensibility levels showed significant differences based on age, education level and daily Internet use duration.

Findings

Study findings demonstrated that the participants mostly used Facebook for daily use, followed by social relations, and they used Facebook for their studies the least.

It was observed that mean scores of participants on cyberbullying sensibility scale was 1.53. When it is considered that the mean score could vary between 1 and 3, it could be argued that participants' mean score of 1.53 demonstrated a low cyberbullying sensibility.

An analysis of participants' intended use of Facebook based on age demonstrated that participants between the ages of 19 and 31 used Facebook more for social relations when compared to participants between the ages of 10 and 18, and 31 and 55. As the age increased, use of Facebook in studies or work decreased. Also, in daily tasks sub-dimension, there was a significant difference between the participants between the ages of 10 and 18, and 31 and 55. An analysis of intention of use of Facebook based on daily Internet use duration showed that participants who used Internet 0 – 1 hour used Facebook more for social relations and daily tasks when compared to participants who used Internet more than 1 hour. In the sub-dimension related to studies, there was no significant difference based on Internet use duration. Analysis of intention of use of Facebook based on education level demonstrated that there were no significant differences in social relations, work-related and daily tasks sub-dimensions based on the level of education.

When cyberbullying sensibilities of the participants were analyzed based on age, it was observed that as age increased, cyberbullying sensibility decreased. In the analysis of cyberbullying sensibilities based on daily Internet use duration, differences between the groups were examined using LSD test, which determines there is a vulnerability against which type of error, and it was found that participants with less daily Internet use were more sensible towards cyberbullying. Furthermore, it was identified that high school graduates had higher cyberbullying sensibility when compared to college graduates.

Finally, it was determined that individuals who used Facebook related to work had high cyberbullying sensibilities, while individuals who used Facebook in

daily tasks had low cyberbullying sensibilities. In “social relations” sub-dimension, there was no significant difference based on cyberbullying sensibility level.

Discussions, Result and Recommendations

In the present study conducted to investigate the correlation between intended use of Facebook and cyberbullying sensibilities of individuals that played social network games, it was determined that the participants used Facebook for daily tasks the most, followed by social relations and work related tasks the least. This finding was consistent with the results of the studies by Haseski et al. (2014) and Sezgin et al. (2011) Although it is known that Facebook use in educational environment affected the process of collaboration and inter-personal interaction positively, enabled active learning and was effective in putting research, questioning and problem solving abilities of students to work (Gülbahar, Kalelioğlu and Madran, 2010), it was interesting to find out that the participants utilized Facebook the least for study or work related activities.

The findings showed that individuals who played online social network games had low cyberbullying sensibilities. Different from pre-school teachers, who are expected to be aware of cyberbullying and able to cope with cyberbullying (Akbulut and Erişti, 2011; Şahin, Sarı and Özer, 2010), low cyberbullying sensibility of the individuals that played online social network games could as well be expected.

An analysis of participants’ intended use of Facebook based on age demonstrated that participants between the ages of 19 and 31 used Facebook more for social relations. This was followed by participants between the ages of 10 and 18, and participants between the ages of 31 and 55. This could be explained by the familiarity of 19 – 31 and 10 – 18 years old participants with technology and high social network use (Şener, 2009) by these age groups.

It was observed that as participants’ Internet use duration increased, the rate of using Facebook for social relations and daily tasks increased as well. This finding was parallel to the results by Filiz et al. (2014)

It was found in the present study that participants’ level of education was not one of the factors that determined their intended use of Facebook. It could be stated that individuals with all educational background used Facebook for similar purposes.

Analysis of cyberbullying sensibility levels based on age demonstrated that users between the ages of 10 and 18 and users between the ages of 19 and 30 had higher cyberbullying sensibility levels when compared to the users between the ages of 31 and 55.

In contrast to the study conducted by Gezgin and Çuhadar (2012), there was a significant relationship between Internet use duration and cyberbullying sensibility in the present study. Based on the results, it could be stated that users with less daily Internet use were more sensible against cyberbullying compared to the users with higher daily Internet use.

Study findings demonstrated that one of the factors that affected participants' cyberbullying sensibility levels was the education level. High school graduate participants were found to have higher cyberbullying sensibility levels than college graduates.

Finally, when intended Facebook use of the participants is analyzed based on cyberbullying sensibility levels, it was found that there was no correlation between cyberbullying sensibility levels in social relations sub-dimension. It could be stated that individuals with high cyberbullying sensibility levels used Facebook for work-related tasks when compared to individuals with low cyberbullying sensibility levels. The findings, however, were just the opposite in daily tasks sub-dimension. That is, individuals with low cyberbullying sensibility levels used Facebook for daily tasks more than individuals with high cyberbullying sensibility levels. It was concluded that cyberbullying sensibility level generally had an impact on intended use of Facebook.

There are limited studies in the literature that analyzed cyberbullying sensibility level with relation to various variables. Thus, studies that put different variables to work should be conducted to understand the factors affecting cyberbullying sensibility. Furthermore, studies conducted on cyberbullying sensibility used only high school and college students previously. Examination of the characteristics of the groups that use online social networks would demonstrate that in fact individuals with a wider range of age and education levels utilize these networks. Thus, further studies with varied sample demographics could provide a better perspective on the subject matter.

GİRİŞ

Son yıllarda ortaya çıkan ve hızlı bir şekilde gelişim gösteren web 2.0 teknolojisi, internet kullanım alışkanlıklarını köklü bir şekilde değiştiren yeni araçların ortaya çıkmasını sağlamıştır. İnternet kullanıcılarının temel düzeyde bilgisayar okuryazarlığı becerisi ile web içeriğini şekillendirebilmesini sağlayan bu araçların en popülerlerinin sosyal ağ siteleri olduğu söylenebilir. Mahajan (2009) tarafından “insanların ortak bir amaç için fikir alışverişi yapmak, ve iletişime girmek için kullanılan internet topluluğu” olarak tanımlanan sosyal ağ siteleri, bireylerin bir sistem içerisinde insanların tamamen veya belirli bir miktarına erişebileceği bir profil oluşturmalarına, iletişim içinde oldukları diğer profilleri görmelerine, kendilerinin ya da sistemi kullanan diğer profillerin oluşturdukları bağlantılara bakmalarına ve takip etmelerine olanak sağlayan web tabanlı servislerdir (Boyd ve Ellison, 2007). Bu siteler sağladıkları olanaklar ile her geçen gün daha çok sayıda bireyi kendilerine çekmektedirler (Karal ve Kokoç, 2010).

İlk sosyal ağ sitesi 1995 yılında Classmates adıyla kurulmuş, 1997 yılında SixDegrees onu izlemiştir. Daha sonraları Friendster, Hi5, LinkedIn, MySpace, Facebook, Twitter ve Youtube gibi sosyal ağ siteleri ortaya çıkmıştır. Dünya genelindeki en yaygın sosyal ağ sitesinin ise Facebook olduğu söylenebilir. 2004

yılında Harvard Üniversitesi'nde öğrenci olan Mark Zuckerberg'in sadece bu üniversitenin öğrencilerine yönelik ortaya koyduğu, sonrasında dünya genelinde kullanılmaya başlanan Facebook, bir milyardan fazla kullanıcıya sahip olmuştur (Facebook, 2013). Türkiye'de ise çevrimiçi nüfusun yüzde 94'ünün Facebook kullanıcısı olduğu söylenebilir (Campaign Türkiye, 2014). Diğer sosyal ağ sitelerinde sunulan bilindik hizmetlerin yanı sıra anlık mesajlaşma servisi, web sitelerine Facebook hesabı ile giriş yapabilme, içeriğini kolayca paylaşabilme gibi özellikler sunarak hizmetlerini oldukça çeşitlendirmiş olması, Facebook'u diğer sosyal ağlardan farklılaştıran özelliklerinin başında gelmektedir (Boyd ve Ellison, 2007). Ayrıca Facebook yazılım geliştiriciler için uygulama hazırlama imkanı vermesiyle de diğer sosyal ağlardan ayrılmaktadır. Facebook bu öne çıkan özelliği ile sadece bilgi ve medya paylaşımına olanak sağlamakla kalmamış, ortamı kullanan bireylerin oyun ve eğlence gibi amaçlarına da hizmet etmiştir (Filiz vd, 2014). Kullanıcı sayısının çokluğu ve sunduğu etkileşim olanakları göz önünde bulundurulduğunda, Facebook'un kullanım amaçları açısından çeşitlilik göstereceği düşünülebilir. Şener (2009)'e göre kullanıcılar Facebook'u iletişim kurmak, fotoğraf/video paylaşmak, sohbet etmek, iş/egitim amaçlı kullanmak, oyun oynamak ve boş zamanlarını değerlendirmek için kullanmaktadırlar.

Sosyal ağların en temel özellikleri bireylere çift yönlü bir iletişim sürecinde ve etkileşimli bir ortamda çeşitli paylaşımlarla birlikte çalışma, etkin katılma, dönüt alma-verme sürecine olanak sağlaması; bireylerin kendini rahat hissedebilecekleri bir ortamda alanlarını kişiselleştirebilme seçenekleri sunmasıdır (McLoughlin ve Lee, 2007). Bu durumun sağladığı olanaklara karşın, çevrimiçi sosyal ağların yol açtığı olumsuzluklar da mevcuttur. Sosyal ağların bilgi çöplüğüne dönmesi, kötü niyetli kullanıcılar tarafından bu bilgilerin yanlış kullanımı, özel hayata ilişkin gizlilik ilkelerinin ihlal edilebilmesi, ifade özgürlüğü ile nefret söyleminin birbirine karıştırılması, kullanım bağımlılığı gibi durumlar çevrimiçi sosyal medyanın olumsuz yönleri arasında sayılabilir. Sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla artış gösteren bir diğer olumsuzluk ise siber zorbalık davranışlarıdır.

Araştırmacılar, özellikle genç ve çocuklar arasında sosyal ağ sitesi kullanımının artmasının sonucu olarak siber zorba davranışların ortaya çıktığını ifade etmektedirler (Englander ve Muldowney, 2007). Literatürde tekno zorbalık, elektronik zorbalık, çevrimiçi zorbalık olarak da bahsedilen (Akbulut, Şahin ve Erişti, 2010) siber zorbalık; bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak, kişi ya da kişilere teknik ve sosyal ilişkiler bağlamında zarar verme (Arıcak, 2011) şeklinde tanımlanmaktadır. Bu konuya ilişkin diğer bir tanım ise; süreklilik arz edecek şekilde belli bir zaman diliminde, bilerek ve isteyerek, kendisini savunamayacak bir bireye yönelik ortaya konulan saldırgan davranışların tümü (Smith vd, 2008) şeklindedir. Siber zorbalık; öfke ve taciz içeren, sürekli, kasıtlı ve saldırgan mesajlar gönderme, sahte bir profil kullanarak birine zarar verme, gruptaki bir bireyi ayırıştırma (Willard, 2005) gibi davranışları içermektedir. Bu tür davranışlara maruz kalan bireylerde yaşam boyu sürebilecek kalıcı izler kalabilmekte, bireyin psikolojik ve duygusal gelişimi zarar görebilmekte, ayrıca toplumdaki sosyal ilişkiler de negatif yönde etkilenebilmektedir. Bu durumdan sakınma ve

karşılaşmaktan kaçınma olarak tanımlanan duyarlılık (Tanrıkulu, Kınay ve Arıcak, 2015), siber zorba davranışlara karşı da geliştirilmesi gereken bir savunma mekanizması olabilir. Siber zorbalık duyarlılığı ise, internet, bilgisayar, cep telefonu gibi siber araçları kullanırken; siber zorba davranışları sergileyen bireylerden ve kurban olmaya yol açabilecek davranışlardan sakınma, zorba davranışların bilincinde olma ve buna göre hareket etme, bu türden davranışlara karşı tedbirli olma durumu olarak tanımlanmaktadır (Tanrıkulu, 2011). Özellikle günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerinin gençler tarafından yoğun bir biçimde kullanılması, siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyinin arttırılmasını ve konuya ilişkin toplumsal ve bireysel farkındalık geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır (Gezgin ve Çuhadar, 2012).

Alanyazın incelendiğinde, siber zorbalığa duyarlılık ile ilgili oldukça az sayıda çalışma yapılmış olduğu dikkat çekmektedir. Söz konusu çalışmalardan biri Tanrıkulu, Kınay ve Arıcak (2013) tarafından, siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ile ilgili bir ölçek geliştirmek amacıyla yürütülmüştür. Araştırma 663 lise öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirilmiş, geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları yapıldıktan sonra 13 madde ve tek faktörden oluşan bir ölçek oluşturulmuştur.

Uysal vd. (2014)'nin öğretmen adaylarının siber zorbalık duyarlılıklarını cinsiyet ve bölüme göre incelemek amacıyla yürüttükleri çalışmada tarama modeli ile 296 öğretmen adayının siber zorbalık duyarlılıkları incelenmiş ve siber zorbalık duyarlılıklarının yüksek olduğu fakat cinsiyet ve bölüme göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Aktürk (2015) tarafından gerçekleştirilen diğer bir çalışmada ise, lise öğrencilerinin siber zorbalığa duyarlılık düzeyleri ile algılanan sosyal destek düzeylerini incelemek amacıyla Türkiye'nin merkezinde bulunan bir liseden 433 öğrenci örneklem olarak seçilmiştir. Araştırma sürecinin sonunda öğrencilerin siber zorbalığa duyarlılık düzeylerinin de algılanan sosyal destek düzeylerinin de yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Tanrıkulu, Kınay ve Arıcak (2015) tarafından yapılan bir diğer çalışmada Siber Zorbalığa Karşı Duyarlılık Geliştirme Programı'nın etkililiğinin test edilmesi amaçlanmıştır. 16 kişilik deney ve kontrol grupları üzerinde yürütülen araştırmanın sonucunda siber zorbalığa karşı duyarlılık geliştirme programının etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü öğrencilerinin siber zorbalığa duyarlılık düzeylerinin belirlenmesi ve çeşitli değişkenlere göre incelenmesi amacıyla Gezgin ve Çuhadar (2012) tarafından yürütülen araştırma 162 öğrencinin katılımıyla tarama modelinde yapılmış ve Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü öğrencilerinin siber zorbalığa duyarlılık düzeylerinin yüksek olduğu fakat siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının, sınıf, internet kullanım sıklığı ve herhangi bir siber zorbalık eyleminde kurban olma durumuna göre değişmediği sonucuna varılmıştır.

Siber zorbalık duyarlılığına ilişkin çalışmaların sınırlı sayıda olması, var olan çalışmaların neredeyse tamamında katılımcıların siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin incelenmiş olması, siber zorbalık duyarlılığının çeşitli değişkenler ile

ilişkinin ele alınmasının alanyazına katkı sağlayacağını düşündürmektedir. Ayrıca, siber zorbalığın öncelikli olarak web sayfaları, çevrimiçi sosyal ağ siteleri, internet ve mobil araçlar üzerinden anlık mesajlaşmalar yoluyla meydana geldiği (Englander ve Muldowney, 2007) göz önünde bulundurulursa, sosyal ağ sitelerinin kullanım amaçlarıyla siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesinin önemi belirginleşmektedir. Bu bağlamda, çalışmanın araştırma soruları şu şekilde sıralanabilir:

1. Katılımcıların Facebook kullanım amaçları nelerdir?
2. Katılımcıların siber zorbalığa duyarlılık düzeyleri nasıldır?
3. Katılımcıların Facebook kullanım amaçları,
 - a. yaşa
 - b. günlük internet kullanım süresine
 - c. eğitim düzeylerine
 göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Katılımcıların siber zorbalığa duyarlılık düzeyleri,
 - a. yaşa
 - b. günlük internet kullanım süresine
 - c. eğitim düzeylerine
 göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. Katılımcıların Facebook kullanım amaçları siber zorbalığa duyarlılık düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada bireylerin Facebook kullanım amaçları ile siber zorbalığa duyarlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla tekil ve ilişkisel tarama modelleri kullanılmıştır. Tekil tarama modeli ile değişkenlerin, tek tek tür ya da miktar olarak belirlenmesi; ilişkisel tarama modeli ile iki ya da daha fazla değişken arasında birlikte azalan veya artan bir değişim olup olmadığının saptanması ve değişim var ise derecesinin belirlenmesi amaçlanmaktadır (Karasar, 2012). Katılımcıların demografik özelliklerini, Facebook kullanım amaçlarını ve siber zorbalığa duyarlılık düzeylerini belirlemek için tekil tarama modeli, Facebook kullanım amacı ve siber zorbalığa duyarlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi için ise ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

Katılımcılar

Araştırmanın evreni Türkiye'deki çevrimiçi sosyal ağ oyunu oynayan bireylerden oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleme kolayda örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Kolayda örnekleme, araştırma için uygun ve gönüllü katılımcıların seçilmesiyle meydana gelen; tüm evreni temsil etmekte yeterli olmayan fakat olasılıklarla ilgili işe yarayacak bilgilerin sağlanabildiği örneklemdir (Creswell, 2011; Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012). Araştırmanın örnekleme Facebook

uygulamasından çevrimiçi oyun oynayan, yaşları 10 ile 55 arasında değişen 1590 kullanıcıdan oluşmaktadır. Katılımcılar 10-18 yaş (477 kişi), 19-31 yaş (814 kişi) ve 31-55 yaş (299 kişi) olmak üzere 3 yaş grubunda incelenmiştir. Yaş grupları belirlenirken bireylerin gelişim özellikleri dikkate alınmıştır. Katılımcıların yaş ortalamaları 24.09'dur. Eğitim durumları açısından incelendiğinde katılımcıların % 20.3'ü (323 kişi) ilköğretim, % 42.9'u (682 kişi) lise, % 31.5'i (501 kişi) üniversite, % 5.3'ü (84 kişi) lisanüstü düzeyinde eğitim almıştır. Günlük internet kullanım süreleri incelendiğinde katılımcıların; % 9.1'i (144 kişi) 0-1 saat, % 34.3'ü (546 kişi) 1-3 saat, % 27.4'ü-(435 kişi) 3-5 saat ve % 29.2'si (465 kişi) 5 saatten fazla süre ile internet kullanmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Katılımcıların Facebook kullanım amaçlarını belirlemek için Mazman (2009) tarafından geliştirilen "Facebook Kullanım Amacı Ölçeği" ile siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarını belirlemek için Tanrıku, Kınay ve Arıca (2013) tarafından geliştirilen "Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği" kullanılmıştır. İç tutarlılık katsayısı .793 olarak belirlenen Facebook Kullanım Amacı Ölçeği; 11 madde ve "Sosyal İlişkiler", "Çalışmalara İlişkin", "Günlük Kullanım" olmak üzere 3 faktörden oluşan 5'li likert tipinde bir ölçektir. 13 madde ve tek faktörden oluşan Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği ise 3'lü likert tipinde olup, iç tutarlılık katsayısı .83 ile .90 arasında değişiklik göstermektedir. Söz konusu veri toplama araçları çevrimiçi ortamda uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Toplanan veriler ile katılımcıların demografik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla cinsiyet, eğitim durumu, günlük internet kullanım süresi değişkenleri işe koşulmuş ve bu değişkenlere ait verilerin yüzde ve frekans değerleri hesaplanmıştır. Verilerin normal dağılıp dağılmadığını belirlemek için çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanmış ve çarpıklık - basıklık değerlerinin -1 ile +1 arasında olması sebebiyle (Huck, 2012) Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği ve Facebook Kullanım Amacı Ölçeği puan dağılımlarının ve alt boyut puan dağılımlarının normal dağılım koşullarını sağladığı görülmüştür.

Katılımcıların veri toplama araçlarına verdikleri yanıtlara göre Facebook kullanım amaçları ve siber zorbalığa duyarlılık düzeylerini belirlemek amacıyla, kullanılan ölçeklerin ve alt boyutlarının aritmetik ortalama değerleri hesaplanmıştır. Facebook kullanım amaçları ve siber zorbalığa duyarlılık düzeylerinin yaşa, eğitim düzeyine ve günlük internet kullanım süresine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ise tek faktörlü ANOVA yapılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde SPSS 22 programı kullanılmış ve anlamlılık düzeyi olarak .05 belirlenmiştir.

BULGULAR

Katılımcıların Facebook Kullanım Amaçları

Birinci araştırma sorusuna yönelik katılımcıların Facebook kullanım amaçlarını belirlemek amacıyla Facebook Kullanım Amaçları Ölçeği ile toplanan verilerin minimum, maksimum, ortalama puan ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Söz konusu istatistiksel değerler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Facebook kullanım amacı ölçeğinden alınan puanlara ait betimsel istatistikler

Ölçek alt boyutları	N	Min	Max	\bar{x}	Ss
Sosyal ilişkiler	1590	1	5	2.89	0.78
Çalışmalara İlişkin	1590	1	5	2.14	1.18
Günlük Kullanım	1590	1	5	3.51	1.11
Ölçek geneli	1590	1	5	2.86	0.76

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların Facebook’u sırasıyla günlük kullanım ($\bar{x}=3.51$), sosyal ilişkiler ($\bar{x}=2.89$) ve çalışmalara ilişkin ($\bar{x}=2.14$) kullandıkları görülmüştür.

Katılımcıların Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Düzeyleri

İkinci araştırma sorusuna yönelik katılımcıların siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerini belirlemek amacıyla Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği ile elde edilen veriler analiz edilmiş ve minimum, maksimum, ortalama puan ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Söz konusu istatistiksel değerler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeğinden alınan puanlara ait betimsel istatistikler

	N	Min	Max	\bar{x}	Ss
Siber zorbalığa ilişkin duyarlılık	1590	1	3	1.53	0.43

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeğine ait ortalama puanlarının 1.53 olduğu görülmektedir. Ortalama puanın 1 ile 3 arasında değişebileceği göz önüne alındığında katılımcıların 1.53 ortalama ile siber zorbalık duyarlılıklarının düşük olduğu söylenilebilir.

Katılımcıların Facebook Kullanım Amaçlarının Yaşa Göre İncelenmesi

Katılımcıların Facebook kullanım amaçlarının yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan ANOVA sonuçları Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Katılımcıların Facebook kullanım amaçlarının yaşa göre ANOVA Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamli Fark
Sosyal ilişkiler	Gruplar Arası	25.483	2	12.742	21.349	.000	2>1>3
	Gruplar İçi	947.1863	1587	.596			
	Toplam	972.669	1589				
Çalışmalara ilişkin	Gruplar Arası	185.028	2	92.514	71.750	.000	1>2>3
	Gruplar İçi	2046.255	1587	1.289			
	Toplam	2231.282	1589				
Günlük işler	Gruplar Arası	8.198	2	4.099	3.308	.037	1>3
	Gruplar İçi	1966.661	1587	1.239			
	Toplam	1974.858	1589				

(1:10-18 yaş arası, 2: 19-30 yaş arası, 3:31-55 yaş arası)

Tablo 3 incelendiğinde “sosyal ilişkiler ($F_{(2,1587)}=21.349$; $p>.001$)”, “çalışmalara ilişkin ($F_{(2,1587)}=71.750$; $p>.001$)” ve “günlük işler ($F_{(2,1587)}=3.308$; $p>.05$)” alt boyutlarında yaşa göre anlamlı bir farklılık görülmektedir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda; 19-31 yaş arasında olan katılımcıların, 10-18 yaş arası ve 31-55 yaş arası olan katılımcılardan daha fazla sosyal ilişkiler amacıyla Facebook kullandığı söylenebilir. Yaş arttıkça Facebook’u çalışmalara ilişkin kullanım azalmaktadır. Ayrıca “günlük işler” alt boyutunda sadece 10-18 yaş arasındaki kullanıcılar ile 31-55 yaş arasındaki kullanıcılar arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir ($p>.05$).

Katılımcıların Facebook Kullanım Amaçlarının Günlük İnternet Kullanım Süresine Göre İncelenmesi

Katılımcıların Facebook kullanım amaçlarının günlük internet kullanım süresine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan ANOVA sonuçları Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Katılımcıların Facebook kullanım amaçlarının günlük internet kullanım süresine göre ANOVA Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
Sosyal ilişkiler	Gruplar Arası	6.499	3	2.166	3.556	.014	4 >1
	Gruplar İçi	966.170	1586	.609			
	Toplam	972.669	1589				
Çalışmalara ilişkin	Gruplar Arası	4.426	3	1.475	1.051	.369	-
	Gruplar İçi	2226.856	1586	1.404			
	Toplam	2231.282	1589				
Günlük işler	Gruplar Arası	38.633	3	12.878	10.548	.000	2 >1
	Gruplar İçi	1936.225	1586	1.221			3 >1
	Toplam	1974.858	1589				4 >1

(1: 0-1 saat, 2: 1-3 saat, 3:3-5 saat, 4: 5+ saat)

Tablo 4 incelendiğinde “sosyal ilişkiler ($F_{(3,1586)}=3.556$; $p>.05$)” ve “günlük işler ($F_{(3,1586)}=10.548$; $p>.001$)” alt boyutlarında günlük internet kullanım süresine göre anlamlı bir farklılık görülmektedir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda; günlük 0-1 saat arası internet kullanan katılımcıların 1 saat ve üzeri internet kullanan katılımcılara göre Facebook’u daha çok sosyal ilişkiler ve günlük işler için kullandığı söylenebilir. “Çalışmalara ilişkin” alt boyutunda ise günlük internet kullanım süresine göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p>.05$).

Katılımcıların Facebook Kullanım Amaçlarının Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesi

Katılımcıların Facebook kullanım amaçlarının eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan ANOVA sonuçları Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. Katılımcıların Facebook kullanım amaçlarının eğitim düzeylerine göre ANOVA Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
Sosyal ilişkiler	Gruplar Arası	.398	3	.133	.216	.885	
	Gruplar İçi	972.272	1586	.613			
	Toplam	972.669	1589				
Çalışmalara ilişkin	Gruplar Arası	6.127	3	2.042	1.456	.225	
	Gruplar İçi	2225.156	1586	1.403			
	Toplam	2231.282	1589				
Günlük işler	Gruplar Arası	5.115	3	1.705	1.373	.249	
	Gruplar İçi	1969.743	1586	1.242			
	Toplam	1974.858	1589				

Tablo 5 incelendiğinde “sosyal ilişkiler ($F_{(3,1586)}=.216$; $p>.05$)”, “çalışmalara ilişkin ($F_{(3,1586)}=1.456$; $p>.05$)” ve “günlük işler ($F_{(3,1586)}=1.373$; $p>.05$)” alt boyutlarında eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Katılımcıların Siber Zorbalığa Duyarlılık Düzeylerinin Yaşa Göre İncelenmesi

Katılımcıların siber zorbalığa duyarlılık düzeylerinin yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan ANOVA sonuçları Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Katılımcıların siber zorbalığa duyarlılık düzeylerinin yaşa göre ANOVA Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
Siber zorbalığa duyarlılık düzeyi	Gruplar Arası	14.770	2	7.385	24.723	.000	1> 3
	Gruplar İçi	474.048	1587	.299			2>3
	Toplam	488.818	1589				

(1:10-18 yaş arası, 2: 19-30 yaş arası, 31-55 yaş arası)

Tablo 6 incelendiğinde katılımcıların siber zorbalığa duyarlılık düzeylerinin yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ($F_{(2,1587)}=24.723$; $p>.001$) görülmektedir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda; yaş arttıkça siber zorbalığa duyarlılık düzeyinin azaldığı söylenebilir.

Katılımcıların Siber Zorbalığa Duyarlılık Düzeylerinin Günlük İnternet Kullanım Süresine Göre İncelenmesi

Katılımcıların siber zorbalığa duyarlılık düzeylerinin günlük internet kullanım süresine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan ANOVA sonuçları Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Katılımcıların Siber zorbalığa duyarlılık düzeylerinin günlük internet kullanım süresine göre ANOVA Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
Siber zorbalığa duyarlılık düzeyi	Gruplar Arası	1.500	3	.500	2.763	.041	1> 3 ve 4
	Gruplar İçi	286.999	1586	.181			2 > 3 ve 4
	Toplam	288.498	1589				

(1: 0-1 saat, 2: 1-3 saat, 3:3-5 saat, 4: 5+ saat)

Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin günlük internet kullanım süresine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ($F_{(3,1586)}=2.763$; $p>.05$) görülmektedir. Ancak yapılan çoklu karşılaştırma testi

sonucunda farklılığın hangi gruplar arasında olduğu sonucuna varılamamıştır. Bu nedenle birinci tip hataya karşı korumasız bir özellik taşıyan LSD testi (Kayri, 2009) ile hangi gruplar arasında fark olduğu incelenmiş ve günlük internet kullanım süresi az olan katılımcıların fazla olanlara göre siber zorbalığa karşı daha fazla duyarlılık gösterdiği söylenebilir.

Katılımcıların Siber Zorbalığa Duyarlılık Düzeylerinin Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesi

Katılımcıların siber zorbalığa duyarlılık düzeylerinin eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan ANOVA sonuçları Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Katılımcıların siber zorbalığa duyarlılık düzeylerinin eğitim düzeylerine göre ANOVA Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
Siber zorbalığa duyarlılık düzeyi	Gruplar Arası	2.753	3	.918	5.094	.002	2>3
	Gruplar İçi	285.745	1586	.180			
	Toplam	288.498	1589				

(1: İlköğretim, 2: Lise, 3: Üniversite ve üzeri)

Tablo 8 incelendiğinde katılımcıların siber zorbalığa duyarlılık düzeylerinin eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ($F_{(3,1586)}=5.094$; $p>.05$) görülmektedir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda; lise mezunlarının üniversite mezunlarına göre siber zorbalığa karşı daha fazla duyarlılık gösterdiği söylenebilir.

Katılımcıların Facebook Kullanım Amaçlarının Siber Zorbalığa Duyarlılık Düzeylerine Göre İncelenmesi

Katılımcıların Facebook kullanım amaçlarının siber zorbalığa duyarlılık düzeylerine göre incelenmesi amacıyla yapılan ANOVA sonuçları Tablo 9’da sunulmaktadır.

,

Tablo 9. Katılımcıların Facebook kullanım amaçlarının siber zorbalığa duyarlılık düzeylerine göre ANOVA Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
Sosyal ilişkiler	Gruplar Arası	2.640	2	1.320	2.159	.116	-
	Gruplar İçi	970.029	1587	.611			
	Toplam	972.669	1589				
Çalışmalara ilişkin	Gruplar Arası	52.000	2	26.000	18.934	.000	Orta>düşük
	Gruplar İçi	2179.282	1587	1.373			Yüksek>düşük
	Toplam	2231.282	1589				
Günlük işler	Gruplar Arası	19.264	2	9.632	7.816	.000	Düşük>orta
	Gruplar İçi	1955.595	1587	1.232			
	Toplam	1974.858	1589				

Tablo 9 incelendiğinde “çalışmalara ilişkin ($F_{(2,1587)}=18.934$; $p < .05$)” ve “günlük işler ($F_{(2,1587)}=7.816$; $p < .05$)” alt boyutlarında siber zorbalığa duyarlılık düzeyine göre anlamlı bir farklılık görülmektedir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda; Facebook’u çalışmalara ilişkin kullanan bireylerde siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyinin yüksek olduğu, Facebook’u günlük işler için kullanan bireylerde ise aksine siber zorbalığa duyarlılığın düşük olduğu görülmektedir. “Sosyal ilişkiler” alt boyutunda ise siber zorbalığa duyarlılık düzeyine göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p > .05$).

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Çevrimiçi sosyal ağ oyunu oynayan bireylerin Facebook kullanım amaçları ile siber zorbalığa ilişkin duyarlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, katılımcıların Facebook’u en çok günlük işler, daha sonra sosyal ilişkiler ve en az da çalışma amaçlı kullanmayı tercih ettikleri belirlenmiştir. Söz konusu bulgu Haseski vd. (2014) ve Sezgin vd. (2011)’in bulguları ile örtüşmektedir. Facebook’un eğitim ortamlarında kullanılmasının işbirliği sürecini ve bireyler arası etkileşimi pozitif yönde etkilediği, aktif öğrenmeyi sağladığı, öğrencilerin araştırma, sorgulama ve problem çözme yeteneklerini işe koşmada etkili olduğu (Gülbahar, Kalelioğlu ve Madran, 2010) bilinmesine rağmen; katılımcıların Facebook’u en az çalışma amaçlı kullandıkları dikkat çekmektedir.

Elde edilen bulgular, çevrimiçi sosyal ağ oyunu oynayan bireylerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının düşük olduğunu göstermektedir. Aktürk (2015)’in çalışmasında lise öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyleri bu çalışmanın bulguların aksine yüksektir. Ayrıca Gezgin ve Çuhadar (2012)’nin BÖTE öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarını incelediği çalışmanın bulguları ise BÖTE öğrencilerinin siber zorbalığa duyarlılıklarının yüksek olduğunu

göstermektedir. Siber zorbalığın farkında olma ve siber zorbalık ile başa çıkabilme açısından yeterli olması beklenen öğretmen adaylarından (Akbulut ve Erişti, 2011; Şahin, Sarı ve Özer, 2010) farklı olarak çevrimiçi sosyal ağ oyunu oynayan bireylerin siber zorbalığa duyarlılıklarının düşük olması beklenen bir durum olarak nitelendirilebilir.

Katılımcıların Facebook kullanım amaçları yaşa göre incelendiğinde, sosyal ilişkiler için kullanımda 19-31 yaş aralığının kullanım sıklığının en yüksek olduğu görülmektedir. Bunu 10-18 yaş aralığındaki kullanıcılar ve 31-55 yaş aralığındaki kullanıcılar izlemektedir. Bu durum 19-31 yaş ve 10-18 yaş arası bireylerin teknoloji ile daha iç içe olması, sosyal ağları daha sık kullanması (Şener, 2009) ile açıklanabilir. Çalışmalara ilişkin alt boyutunda ise 10-18 yaş arası kullanıcıların kullanım sıklığının fazlalığı dikkat çekmektedir. Ortaokul ve ortaöğretim çağındaki bireylerin daha fazla ders ve çalışmaya yönelik işler yapıyor olması bu bulgunun açıklayıcısı olabilir. Günlük işler alt boyutunda ise 10-18 yaş arası kullanıcılar ve 31-55 yaş arasındaki kullanıcılar arasında anlamlı bir fark çıkmıştır ve yaşın artmasıyla Facebook'u günlük amaçlar için kullanımının artması ters orantı göstermektedir.

Katılımcıların Facebook kullanım amaçlarının günlük internet kullanım süresine göre incelenmesi ile sosyal ilişkiler ve günlük işler alt boyutlarında internet kullanım süresinin anlamlı bir fark ortaya koyduğu görülmektedir. Buna göre, internet kullanım süresi arttıkça Facebook'u sosyal ilişkiler ve günlük işler için kullanım oranının da arttığı söylenebilir. Bu bulgu Filiz vd. (2014)'ün sonuçlarıyla da aynı doğrultudadır.

Araştırmada eğitim düzeyinin katılımcıların Facebook kullanım amaçlarını belirleyen faktörlerden biri olmadığı anlaşılmaktadır. Her eğitim düzeyinden bireyin Facebook'u yaklaşık aynı amaçlarla kullandığı söylenebilir.

Siber zorbalığa duyarlılık düzeyi yaşa göre incelendiğinde 10-18 yaş arası kullanıcıların ve 19-30 yaş arası kullanıcıların siber zorbalığa duyarlılık düzeylerinin 31-55 yaş arası kullanıcılarınkinden fazla olduğu görülmektedir. Bu durum; teknolojik gelişmelere daha hızlı uyum sağlayabilen ve daha fazla haberdar olan, Y ve Z kuşağı mensubu 10-31 yaş arasındaki kullanıcıların siber zorba davranışların daha fazla farkında oldukları ve duyarlılık düzeylerinin de doğru orantılı şekilde arttığı şeklinde yorumlanabilir.

Gezgin ve Çuhadar (2012)'nin yaptığı araştırmanın aksine bu araştırmada internet kullanım süresi ile siber zorbalığa duyarlılık arasında anlamlı bir ilişki vardır. Günlük internet kullanım süresi az olan katılımcıların fazla olanlara göre siber zorba eylemlere karşı daha fazla duyarlı olduğu söylenebilir.

Katılımcıların siber zorbalığa duyarlılık düzeylerini etkileyen faktörlerden biri de eğitim düzeyidir. Lise mezunu katılımcıların üniversite mezunu katılımcılara göre daha yüksek siber zorbalık duyarlılığı gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu açıdan, lise mezunlarının siber ortamlarda karşılaşabilecekleri zorba davranışların farkında oldukları ve bu davranışlara maruz kalmayı en aza indirmek için bazı tedbirler alma durumunda oldukları söylenebilir.

Son olarak katılımcıların Facebook kullanım amaçları siber zorbalığa duyarlılık düzeylerine göre incelendiğinde, sosyal ilişkiler alt boyutunda siber zorbalığa duyarlılık düzeyi ile bir ilişki olmadığı görülmektedir. Siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyi yüksek bireylerin düşük olan bireylere göre Facebook'u çalışmalar amacıyla daha fazla kullandıkları söylenebilir. Günlük işler alt boyutunda ise tersi bir durum söz konusudur. Yani siber zorbalığa duyarlılık düzeyi düşük olan katılımcıların günlük işler için Facebook kullanma durumu siber zorbalığa duyarlılık düzeyi yüksek olan katılımcılara oranla daha fazladır. Siber zorbalığa duyarlılık düzeyi genel olarak Facebook kullanım amacını etkilemektedir.

Bireylerde siber zorbalığa ilişkin duyarlılık gelişmesi, siber ortamlarda yapılan zorbalık eylemlerinin azaltılmasında ve yeni siber zorbalık mağdurlarının oluşmasını engellemede, dolayısıyla da bireylerin siber ortamlardaki güvenliğinin sağlanmasında önemli bir adım olarak görülebilir. Bu nedenle, araştırma sonuçlarına göre ortaya konulabilecek öneriler şu şekilde sıralanabilir:

Alanyazında siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyinin çeşitli değişkenlerle birlikte incelendiği sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu nedenle bu duyarlılığı etkileyen faktörlerin neler olduğunun anlaşılabilmesi için farklı değişkenlerin işe koşulduğu çalışmalar yapılmalıdır.

Alanyazın incelendiğinde siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ile ilgili yapılan çalışmalarda örneklem olarak lise ve üniversite öğrencilerinin belirlendiği görülmektedir. Çevrimiçi sosyal ağları kullanan grupların özellikleri incelendiğinde daha geniş yaş ve eğitim düzeyi aralığında gruplar bulunduğu görülmektedir. Bu nedenle bundan sonra yapılacak araştırmalarda örneklemelerin çeşitlendirilmesi konuyla alakalı daha geniş bir bakış açısı sağlayabilir.

KAYNAKLAR

- Akbulut, Y., Şahin, Y. L. Ve Erişti, B. (2010). Development of a scale to investigate cybervictimization among online social utility members. *Contemporary Educational Technology*, 1(1), 46-59.
- Aktürk, A. O. (2015). Analysis of cyberbullying sensitivity levels of high school students and their perceived social support levels. *Interactive Technology and Smart Education*, 12(1), 44-61.
- Arıca, O.T. (2011).Siber zorbalık: Gençlerimizi bekleyen yeni tehlike. *Kariyer Penceresi*, 2(6), 10-12.
- Boyd, D. M. ve Ellison, N. B. (2007). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 11, 210-230.
- Campaign Türkiye (2014). *Facebook Türkiye rakamlarını açıkladı*. 26.04.2015 tarihinde <http://www.campaigntr.com/2014/02/20/68209/facebook-turkiye-rakamlarini-acikladi/> adresinden ulaşılmıştır.
- Englander, E. ve Muldowney, A. (2007). Just turn the darn thing off: Understanding cyberbullying. *Proceedings of Persistently Safe Schools*, 10(4), 83-92.
- Facebook, (2013). *Facebook stats*. 26.04.2015 tarihinde <https://newsroom.fb.com/company-info/> adresinden ulaşılmıştır.
- Filiz, O., Erol, O., Dönmez, F. İ. ve Kurt, A. A. (2014). BÖTE bölümü öğrencilerinin sosyal ağ siteleri kullanım amaçları ile internet bağımlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of Instructional Technologies & Teacher Education*, 3(2), 17-28.
- Gezgin, D. M. ve Çuhadar, C. (2012). Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 93-104.
- Gülbahar, Y., Kalelioğlu, F. ve Madran, O. (2010). Sosyal ağların eğitim amaçlı kullanımı. *XV. Türkiye'de İnternet Konferansı*, 2-4 Aralık, İstanbul.
- Haseski, H. İ., Şahin, Y. L., Yılmaz, E. ve Erol, O. (2014). The investigation of the relationship between lifelong learning tendencies and aims of using Fcabook. *Journal of Theory and Practise in Education*, 10(2), 331-351.
- Huck, S. W. (2012). *Reading statictics and research* (6th. Baskı). Boston: Pearson.
- Karal, H.ve Kokoç, M. (2010). Üniversite öğrencilerinin sosyal ağ siteleri kullanım amaçlarını belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirme çalışması. *Türk Bilgisayar ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 1(3), 251-263.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi* (24. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kayri, M. (2009). Araştırmalarda gruplar arası farkın belirlenmesine yönelik çoklu karşılaştırma (Post-Hoc) teknikleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (1), 51- 64.
- Mahajan, P. (2009). Use of social networking in a linguistically and culturally rich India. *The International Information & Library Review*, 41(3), 129-136.

- Mazman, S. G. (2009). *Sosyal ağların benimsenme süreci ve eğitsel bağlamda kullanımı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- McLoughlin, C. ve Lee, M. J. (2007). Social software and participatory learning: Pedagogical choices with technology affordances in the Web 2.0 era. *Ascilite Conference*, 2-5 December, Singapore.
- Sezgin, S., Erol, O. Dulkadir, N. ve Karakaş, A. (2011). Bilgisayar ve öğretim teknolojileri (BÖTE) öğrencilerinin Facebook kullanım amaçları ve eğitsel bağlamda kullanımı ile ilgili görüşleri: MAKÜ örneği. *11th International Educational Technology Conference*.
- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., & Tippet, N. (2008). Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49 (4) 376–385.
- Şahin M., Sarı S. V., Özer Ö. ve Er S. H. (2010). Lise öğrencilerinin siber zorba davranışlarda bulunma ve maruz kalma durumlarına ilişkin görüşleri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 257-270.
- Şener, G. (2009). Türkiye’de Facebook kullanımı araştırması. *XIV. Türkiye’de Internet Konferansı*, 12-13 Aralık, Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Tanrikulu, T., Kınay, H. ve Arıcak, O. T. (2015). Sensibility development program against cyberbullying. *New Media & Society*, 0(0), 1-12.
- Tanrikulu, T., Kınay, H. ve Arıcak, O. T. (2013). Siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 38-47.
- Uysal, İ., Duman, G., Yazıcı, E. ve Şahin, M. (2014). Öğretmen adaylarının siber zorbalık duyarlılıkları ve siber zorbalık duyarlılık ölçeğinin bazı psikometrik özellikleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 15(1), 191-210.
- Willard, N. (2005). Educator’s guide to cyberbullying addressing the harm caused by outline social cruelty. 22.04.2015 tarihinde http://www.asdk12.org/MiddleLink/AVB/bully_topics/EducatorsGuideCyberbullying.pdf adresinden ulaşılmıştır.